



Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ εἶχε ἤδη στοιχειοθετηθεῖ ὅταν κηρύχθηκε ὁ στρατιωτικός νόμος στήν Πολωνία. Πρόκειται γιά τήν εἰσήγηση τῆς καθηγήτριας Maria Matey στή διεθνή διάσκεψη ἐργατικοῦ δικαίου πού εἶχε γίνει στίς 21-25 Σεπτεμβρίου στή Βαρσοβία.

Ὅπως ἐξήγησε ἡ Matey, οἱ ὀργανωτές τῆς διάσκεψης, τό Ἰνστιτούτο τοῦ Κράτους καί τοῦ Δικαίου τῆς Πολωνικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, ἤλπιζαν, ὅταν τήν προγραμματίζαν ὀκτώ μῆνες νωρίτερα, ὅτι τό Σεπτέμβριο θά εἶχε ὀλοκληρωθεῖ ἡ πρώτη φάση μεταρρύθμισης τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου.

Τελικά ὁ νόμος γιά τήν αὐτοδιαχείριση ψηφίστηκε ὕστερα ἀπό ἔντονες ἀντιπαραθέσεις, τή βδομάδα πού γινόταν ἡ διάσκεψη. Ἐξάλλου, δέν στάθηκε δυνατή ἡ ἐπίτευξη συμφωνίας πάνω στό νομοσχέδιο γιά τά συνδικάτα. Αὐτή ἦταν μιά ἀπό τίς ἀφορμές γιά τή βίαιη ἀνακοπή τῆς διαδικασίας ἀνανέωσης. Ἔτσι ἡ ἀνάλυση πού δημοσιεύουμε εἶναι ἡμιτελής. Καί εἶναι ἄγνωστο ἂν καί τότε θά μπορέσει ἡ Matey νά ἐκπληρώσει τήν ὑπόσχεση πού εἶχε δώσει στούς συνέδρους, νά στείλει συμπληρωμένη τήν εἰσήγησή της. Εἶναι ὅμως σίγουρο ὅτι ἀναιρεῖται ἡ δυνατότητα πού ἡ ἴδια καί οἱ συνάδελφοί της εἶχαν νά δουλεύουν καί νά ἐπικοινωνοῦν.

Ἡ καταγραφή στό ἐπίπεδο τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, τῶν ριζικῶν κοινωνικῶν καί πολιτικῶν ἀλλαγῶν πού πραγματοποιήθηκαν μετά τόν Αὐγουστο τοῦ 1980 στήν Πολωνία ἀποκτά σήμερα, πού ὅλες οἱ δημοκρατικές κατακτήσεις τῆς ἐργατικῆς τάξης ἔχουν ἀνασταλεῖ, ἕνα πρόσθετο ἐνδιαφέρον. Μέ τίς πληροφορίες πού ὑπάρχουν ὥς σήμερα, κανείς δέν μπορεί νά προβλέψει ἂν ἡ ἐπέμβαση τοῦ στρατοῦ θά εἶναι προσωρινή, ἂν, τό χειρότερο, ἡ ἐμφύλια σύγκρουση καί ἡ ἐξωτερική ἐπέμβαση θά μπορέσει ν' ἀποφευχθεῖ. Ὅμως, ὅπως καί ἂν ἐξελιχθοῦν τά πράγματα ἕνα εἶναι βέβαιο: ὅτι τό στρατιωτικό πραξικόπημα διακόπτει βίαια τή μοναδική διαδικασία μέ τήν ὁποία θά μπορούσε νά ἐπιτευχθεῖ ἡ βαθιά ἀνανέωση σέ ὅλους τούς τομεῖς πού ἔχει ἀνάγκη ἡ πολωνική κοινωνία, ἀποκλείει τό διάλογο καί τήν ἀναζήτηση τῆς συναίνεσης ὅλων τῶν στρωμάτων τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ. Καί δέν μπορεί νά ἀνοίξει πάλι ὁ δρόμος πρός τήν κατεύθυνση αὐτή ἂν δέν σταματήσουν οἱ διώξεις καί δέν ἀρθοῦν ὅλα τά κατασταλτικά μέτρα.

Οἱ ἐπαναστατικές ἀλλαγές πού ἔγιναν στήν Πολωνία δέν μποροῦν νά ἀγνοηθοῦν. Κανείς δέν μπορεί νά γυρίσει πίσω, στήν περίοδο πρὶν τόν Αὐγουστο τοῦ 1980. Οἱ ἀγῶνες καί οἱ κατακτήσεις τῶν Πολωνῶν ἐργατῶν εἶναι ὑποθήκη τοῦ σοσιαλισμοῦ γιά τό μέλλον.

15.12.81

Ἐξώφυλλο: Tadeusz Kantor. Ἄνθρωπος μέ βαλίτσα 1967.

Tadeusz Kantor. Πορτραίτο τῆς μάνας, 1976. Ἀπό τὴν έκθεση Μηνύματα τοῦ παρόντος πού φεύγει.



Τά συνδικάτα στή σημερινή Πολωνία

Οἱ κοινωνικο-νομικές προϋποθέσεις
καί τά γεγονότα

Μαρία Ματέυ

1. Ἡ συνδικαλιστική κατάσταση στήν Πολωνία. Γενικές παρατηρήσεις

Οἱ κοινωνικές ἀλλαγές στήν Πολωνία πού ξεκίνησαν ἀπό τό κύμα ἐργατικῶν ἀπεργιῶν τόν Αὐγουστο τοῦ 1980 καί στερεώθηκαν μέ τήν τοποθέτηση τοῦ 9ου ἑκτακτοῦ Συνεδρίου τοῦ Πολωνικοῦ Ἐνοποιημένου Ἐργατικοῦ Κόμματος τόν Ἰούλιο

τοῦ 1981, ἄσκησαν οὐσιαστική καί ἀνανεωτική ἐπίδραση σέ ὅλους τοὺς θεσμούς τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας. Αὐτές οἱ ἀλλαγές πραγματοποιοῦνται στή βάση τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, ἀποτελοῦν μιά πολωνική ἐμπειρία, δέν πηγάζουν ἀπό ξένα μοντέλα οὔτε ἔχουν διεθνεῖς ἀναφορές. Αὐτές οἱ ἀλλαγές ἄσκησαν μίαν ἰδιαίτερη ἐπίδραση στήν κατάσταση μέσα στά συνδικάτα παρακινώντας τα σέ δραστηριότητες πού πῆραν μορφές καί εὖρος χωρίς προηγούμενο στά 35 χρόνια τῆς μεταπολεμικῆς Πολωνίας. Ἡ σοσιαλιστική ἀνανέωση πού ξεκίνησε μέ τή σύναψη, τό φθινόπωρο τοῦ 1980, ἀπό τήν κυβέρνηση καί τίς ἀπεργιακές ἐπιτροπές τοῦ Γκντάνσκ, τοῦ Στσετσίν καί τοῦ Γιαστρζεμπίε, τῶν συμφωνιῶν πού ὀνομάστηκαν «κοινωνικά συμβόλαια» (δέν ἀναφέρω παρά τρεῖς συμφωνίες θεμελιώδους σημασίας – ἐδῶ κι ἓνα χρόνο ὑπογράφηκαν μερικές ἑκατοντάδες τοπικές, ἐργοστασιακές ἢ κλαδικές συμφωνίες), ὀδήγησε στίς παρακάτω ἀλλαγές στήν πραγματική καί νομική κατάσταση τῶν συνδικάτων στήν Πολωνία:

1. Στή διάλυση τῆς προηγούμενης ἐνιαίας δομῆς τῆς Ἑνώσης τῶν Συνδικάτων πού περιλάμβανε 23 κλαδικά συνδικάτα καί ἐκπροσωποῦνταν ἀπό ἓνα Κεντρικό Συμβούλιο τῶν Συνδικάτων, καί πού στήν ἀναποτελεσματικότητά της καί στό στυλ

δουλειάς της ασκήθηκε έντονη κριτική από την κοινωνία μετά τον Αύγουστο 1980.

2. Στη γένεση μιᾶς πλουραλιστικής οργανωτικής δομῆς τῶν συνδικάτων ἡ οργανωτική δομή τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος στήν Πολωνία εἶναι σήμερα ἡ ἑξής:

1. Σέ ἐθνική κλίμακα ὑπάρχει τό Αὐτοδιαχειριζόμενο Ἀνεξάρτητο Συνδικάτο (ΑΑΣ) «Ἀλληλεγγύη» μέ ἔδρα τό Γκντάνσκ, πού εκπροσωπεῖται ἀπό τήν Ἐθνική Συντονιστική Ἐπιτροπή τοῦ ΑΑΣ «Ἀλληλεγγύη». Ἡ ἐσωτερική διάρθρωση τῆς «Ἀλληλεγγύης» στηρίζεται στή γεωγραφική διαίρεση σέ «περιφέρειες» τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμός κυμαίνεται (τόν Αὐγουστο τοῦ 1981 ἦταν 38). Ἡ «Ἀλληλεγγύη» ἐκτιμᾷ τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς σέ ἑνέα ἑκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες. Μιά προσωπικότητα πού συμβολίζει αὐτό τό συνδικάτο εἶναι ὁ ἡγέτης του Λέχ Βαλέσα.

2. Κατόπιν ὑπάρχουν σέ ἐθνική κλίμακα τά κλαδικά συνδικάτα μέ ἕναν ἀριθμό μελῶν πού σήμερα ἔχει μειωθεῖ (μέ βάση τίς συνδρομές τόν ἐκτιμοῦν σέ πέντε ἑκατομμύρια μέλη).¹ Αὐτά τά συνδικάτα ἀναμορφώθηκαν στήν πορεία τῶν τελευταίων 12 μηνῶν, ἐκδημοκράτισαν τή δομή καί τίς ἀρχές λειτουργίας τους καί αὐτοπροσδιορίζονται ὡς συνδικάτα ἀνεξάρτητα καί αὐτοδιαχειριζόμενα. Ὑπάρχουν 23 καί εκπροσωποῦνται ἀπό μιᾶ Συντονιστική Ἐπιτροπή τῶν κλαδικῶν συνδικάτων, ἡ ὁποία τώρα βρίσκεται στή διαδικασία μετασχηματισμοῦ τῆς σέ μιᾶ Ἐθνική Ἐπιτροπή Συνεργασίας τῶν Συνδικάτων.

3. Ἡ τρίτη ομάδα συνδικάτων πού διακηρύσσουν ὅτι εἶναι αὐτόνομα εἶναι ἡ Συνομοσπονδία Αὐτονόμων Συνδικάτων πού περιλαμβάνει 30 συνδικάτα μικρότερης σημασίας πού ιδρύθηκαν μετά τόν Αὐγουστο τοῦ 1980, μέ περίπου ὀκτακόσιες χιλιάδες μέλη.

4. Ὡς αὐτόνομη ὁμοσπονδία λειτουργεῖ καί ἡ Ἐνωση Πολωνῶν Ἐκπαιδευτικῶν –μέ δημοκρατικές παραδόσεις πού ἀνάγονται στά 1930– ἡ ὁποία περιλαμβάνει δύο τμήματα: ἕνα τῶν ἐργαζομένων στή δημόσια ἐκπαίδευση καί τό ἄλλο τῶν πανεπιστημιακῶν καί τῶν ἐρευνητῶν. Ἐχει περίπου ἑξακόσιες χιλιάδες μέλη.

5. Ὑπάρχουν ἐπίσης περίπου ἀνεξάρτητα αὐτοδιαχειριζόμενα συνδικάτα, ἀριθμητικά λιγότερο σημαντικά, πού δέν ἔχουν ἐνταχθεῖ σέ καμία ἀπό τίς προηγούμενες ὁργανώσεις.

6. Τέλος, ἕνας σημαντικός (ἀν καί ἄγνωστος) ἀριθμός ἐργαζομένων δέν ἔχει ἐνταχθεῖ σέ κανένα συνδικάτο μετά τό φθινόπωρο τοῦ 1980.

7. Θά πρέπει νά ἀναφερθεῖ χωριστά τό Αὐτοσχεδιαζόμενο Ἀνεξάρτητο Συνδικάτο ἀτομικῶν καλλιτεργητῶν «Ἀλληλεγγύη», πού ἐγγράφηκε ἐπίσημα τό Μάιο 1981 καί ἀποτελεῖται ἀπό πρόσωπα πού δέν εἶναι ἐργαζόμενοι μέ τήν ἔννοια τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου ἀλλά ἀγρότες πού διευθύνουν ἰδιόκτητες ἐκμεταλλεύσεις καί συγγενεῖς τους πού δουλεύουν μαζί τους σ' αὐτές. Ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν του ἐκτιμᾶται σέ δύο μισοί ἑκατομμύρια περίπου. Ἐχουν ἐπίσης ἐγγραφεῖ ἐπίσημα ὡς συνδικάτα τά ὄργανα αὐτοδιαχείρισης τῆς ὑπαίθρου: οἱ ἀγροτικοί κύκλοι καί οἱ ἐνώσεις ἀγροτικῶν κύκλων καί ὁργανώσεων.

Ἡ δημιουργία μιᾶς πλουραλιστικής οργανωτικής δομῆς τῶν συνδικάτων σέ ἕνα σοσιαλιστικό κράτος ὅπως ἡ Πολωνία, στηρίζεται στήν ἀποδοχή τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ νέα οργανωτική κατάσταση δέν θίγει τήν πολιτική

ἐνότητα τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Ἡ ἀποδοχή αὐτῆς τῆς ἀρχῆς θά πρέπει νά ἀντανακλάται στίς μορφές καί τοὺς προσανατολισμούς τῆς συνδικαλιστικῆς δραστηριότητος. «Δέν μποροῦμε νά ἀφήσουμε νά δημιουργηθεῖ πολιτικός διχασμός τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος», δήλωσε ὁ 1ος Γραμματέας τοῦ ΠΕΕΚ, Στανισλάβ Κάνια, στή συνάντηση στίς 18 Αὐγούστου 1981 μέ μιᾶ ἀντιπροσωπεία τῆς Συνομοσπονδίας Αὐτόνομων Συνδικάτων. «Ὅλο τό συνδικαλιστικό κίνημα θά πρέπει νά εἶναι ὁ ὑπερασπιστής καί ὁ ἐκπρόσωπος τῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων καί ταυτόχρονα μιᾶ δύναμη–δημιουργός τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν Πολωνία». Ἡ κοινὴ βάση τοῦ πολύμορφου συνδικαλιστικοῦ κινήματος στήν Πολωνία εἶναι τό γεγονός ὅτι, ὅπως ἀναγράφεται στή συμφωνία τοῦ Γκντάνσκ καί στά καταστατικά τῶν συνδικάτων, τά συνδικάτα σέβονται πλήρως τό σύνταγμα τῆς ΛΔ τῆς Πολωνίας, δέν ἐπιδιώκουν νά παίξουν τό ρόλο ἑνὸς πολιτικοῦ κόμματος καί ἀναγνωρίζουν τόν ἡγετικό ρόλο τοῦ ΠΕΕΚ στό κράτος (πράγμα πού δέν σημαίνει ὅτι τό ΠΕΕΚ ἀσκεῖ ἄμεση πολιτικὴ καθοδήγηση πάνω στά συνδικάτα), ἀναγνωρίζουν τήν κοινωνικὴ ἰδιοκτησία τῶν μέσων παραγωγῆς ὡς θεμέλιο τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος τῆς Πολωνίας καί δέν θέτουν σέ ἀμφισβήτηση τό ὑπάρχον σύστημα συμμαχιῶν τοῦ πολωνικοῦ κράτους.

Εἶναι μεγάλη ἐθνικὴ ἀνάγκη οἱ πολιτικὲς αὐτές ἀρχές νά ἐπιβεβαιωθοῦν μακροπρόθεσμα στή συνεργασία τῶν βασικῶν «δυνάμεων σύνεσης καί ἐθνικῆς εὐθύνης», πού ὡς τέτοιες ἀναγνωρίζονται στή χώρα μας τό ΠΕΕΚ, ἡ καθολικὴ ἐκκλησία καί τά συνδικάτα,² μέ τή συνεπὴ τήρηση τῆς «γραμμῆς τῆς συνεννόησης καί τοῦ διαλόγου» πού υἱοθετήθηκε ἀπὸ τό κράτος καί ἐπικυρώθηκε στό 9ο ἑκτακτο Συνέδριο τοῦ ΠΕΕΚ, καί μέ τήν ἀποχή ἀπὸ πράξεις πού θέτουν σέ κίνδυνο τήν πολιτικὴ τῆς συνεννόησης. Παρ' ὅλα αὐτά ἡ σημερινὴ πολιτικὴ κατάσταση στήν Πολωνία εἶναι ἐξαιρετικὰ πολὺπλοκὴ καί τεταμένη³ (μιᾶ

1. Οἱ ἀριθμοὶ πού ἐκτιμῶν τά ἴδια τά συνδικάτα ἀναμφίβολα δέν εἶναι ἀκριβεῖς, ὅπως δείχνει τό γεγονός ὅτι τό ἄθροισμά τους εἶναι αἰσθητὰ ὑψηλότερο ἀπὸ τόν συνολικὸ ἀριθμὸ τῶν ἀπασχολουμένων στήν πολωνικὴ ἐθνικὴ οἰκονομία (περίπου 13 ἑκατομμύρια).

2. Βλ. τήν ἀπόφαση τοῦ 9ου ἐκτάκτου Συνεδρίου τοῦ ΠΕΕΚ τόν Ἰούλιο τοῦ 1981. Βλ. ἐπίσης τὴ διακήρυξη τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Πολωνίας τῆς 13ης Αὐγούστου 1981, τίς διακηρύξεις τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κλαδικῶν Συνδικάτων καί τῆς Συνομοσπονδίας Αὐτόνομων Συνδικάτων καί τήν «Ἐκκλήση σὰ μέλη τοῦ συνδικάτου καί σέ ὅλη τήν κοινωνία», πού ἀπηύθυνε ἡ Ἐθνικὴ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς «Ἀλληλεγγύης», τ. 21, τῆς 21 Αὐγούστου 1981.

3. Σύμφωνα μέ τὴ γνώμη πού διατυπώθηκε στήν ἀπόφαση τοῦ 9ου ἐκτάκτου Συνεδρίου τοῦ ΠΕΕΚ «κανεὶς δέν μπορεῖ νά αὐταπατάται: δίπλα στή δικαιολογημένη διαμαρτυρία τῆς ἐργατικῆς τάξης, στή χώρα μας ἐκτυλίσσεται ἕνας ἄλλος ἰδεολογικὸς καί πολιτικὸς ἀγώνας γιὰ τήν ἐξουσία, γιὰ τὴν ὀψη τῆς χώρας μας, γιὰ τὴ θέση καί τὸν προσανατολισμὸ τῆς στή διεθνή σκηνή». Αὐτὴ ἡ δήλωση ἀναφέρεται στίς δραστηριότητες τῶν ἐξτρεμιστικῶν δυνάμεων μέσα στήν «Ἀλληλεγγύη».

πρό προωθημένη ανάλυση αυτού του ζητήματος θά ξεπερνούσε τά όρια αυτής της εισήγησης). Όπως είναι γνωστό αυτή ή δραματική κατάσταση όξύνεται ακόμα περισσότερο από την οικονομική κρίση στην όποία έχει θυθιστεί ή Πολωνία ύστερα από τά σφάλματα της οικονομικής πολιτικής των προηγούμενων έτών, από την κατάρρευση της πειθαρχίας και της κοινωνικής τάξης πού προκάλεσαν οί συχνές άπεργίες και από τίς έκτεταμένες - αλλά γι' αυτό τό λόγο όχι άρκετά γρήγορες - προετοιμασίες γιά μιά γενική οικονομική μεταρρύθμιση.

Τό πió έπείγον ζήτημα - πού έχει κεφαλαιώδη σημασία - είναι νά υπάρξει συμφωνία, ή τουλάχιστον προσέγγιση των θέσεων των κύριων κοινωνικών δυνάμεων στην Πολωνία πάνω στις άρχές της οικονομικής μεταρρύθμισης πού έτοιμάζεται και πού σύντομα θά έκφραστεί νομικά μέ τούς νέους νόμους γιά τίς κρατικές επιχειρήσεις και την εργατική αυτοδιαχείριση.⁴ Είναι προφανές - όπως τό έχουν διακηρύξει τό 9ο έκτακτο Συνέδριο του ΠΕΕΚ, τά κλαδικά και αυτόνομα συνδικάτα, και τό 1ο

Συνέδριο της «Άλληλεγγύης» (τίς πρώτες μέρες του Σεπτεμβρίου), ότι ή οικονομική μεταρρύθμιση πρέπει νά στηριχθεί στο σύστημα αυτοδιαχείρισης του προσωπικού των επιχειρήσεων και σέ μιά προωθημένη αυτονομία αυτών των επιχειρήσεων. Υπάρχουν, όμως διαφορές άπόψεων ανάμεσα στην κυβέρνηση και στην «Άλληλεγγύη» πάνω σέ σημαντικά ζητήματα γιά την έννοια της εργατικής αυτοδιαχείρισης - μεταξύ άλλων πάνω στο ζήτημα αν ό διευθυντής της επιχείρησης πρέπει νά διορίζεται από τίς οικονομικές άρχές, από τό προσωπικό ή μέ τρόπους προσαρμοσμένους στα διάφορα είδη επιχειρήσεων. Επίσης δέν έχει λυθεί τό πρόβλημα της ένσωμάτωσης του αδιαχειριστικού συστήματος στη λειτουργία της σχεδιασμένης οικονομίας.

4. Οί εργασίες πάνω σ' αυτούς τούς νόμους συνεχίστηκαν τόν περασμένο Αύγουστο στη Δίαιτα από μιά ειδική επιτροπή μέ πρόεδρο τόν καθ. Α. Λοπάτκα, δουλευτή.

naoczności, to jest... potocznego:
"tę tak, że... słowo w es-
tetyce. Kres... estetyczność
Bohra. Ale wy... Kres: granice? Dla... ale -
przede wszystkim... środkiem SAMEJ... isto-
tne? Odnośnik... znaczy,
nie sztuka się... Jest... że nie
wystarczy po... jak kiedyś... ...Bog... się wy-
starczają; co... ebnie. ... wykreślam... zetrów. Spraw
li. Kogo zaręczy... nie podję... sztuki. A jednak wiem, że po... się. Sztuka SAMA
bez mistyfikacji... iara. Kiedyś określi... , proporcje... teraz odczytują
po prostu ilość me... Nieoznaczony opis ruchu pojedynczej... ze wasy-
cimi szczegółami jest fundamentalnie niemożliwy". Patrz Heisenberg... oparcie, no-
we oparcie. Znakomity krytyk K. dziwi... "oparcie"... na cię-
gle być ową osławioną "grą"? Pomiędzy. Sztuka SAMA... "pusty",
Rzeczowość. Zawodzi wszystko. Zawodzi... typowane, ... złożenia
zawodzi pest, zawodzi zapatrzory w siebie przedmiot; ... , podjęcie
"rzeczowe. Bez mistyki, iluzji, metafor: bez kłamstwa... być może- do "la-
godnego sceptycyzmu"... lepsze to od... Sztuka S
A: poszukiwanie sztuki pośród sztuki. Intu...

Ο χρόνος που πέρασε από τον Αύγουστο 1980 έφερε – πέρα από τις δύσκολες πολιτικές συγκρούσεις και την κατάρρευση της τάξης της εργασίας – μία θετική εμπειρία: την επεξεργασία τρακτικών, τρόπων και θεσμών που συμβάλλουν στη συνέχιση του κοινωνικού διαλόγου και στην επίτευξη κοινωνικών συμφωνιών συχνά πάνω σε ζητήματα και μέσα σε συνθήκες εξαιρετικά δύσκολες. Ας σημειώσουμε για παράδειγμα τη δημιουργία, το Φεβρουάριο 1981, μιας Ειδικής Επιτροπής του ύπουργικού συμβουλίου για τις επαφές με τα συνδικάτα,⁵ που προεδρεύεται από τον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Μιεζουσλάβ Ρακόφσκι, και στη συνέχεια τη δημιουργία από τη Δίαιτα μιας θέσης ύπουργού, μέλους του ύπουργικού συμβουλίου, για τη συνεργασία με τα συνδικάτα.⁶ Οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση και τα συνδικάτα είναι καθημερινή πρακτική στην κοινωνική ζωή, μία πρακτική που ενοχλεί μερικές φορές και ίσως παραλύει την καλή λειτουργία της διοίκησης (που δεν είναι πάντα αρκετά αποτελεσματική και περιορίζεται στο να προσαρμόζεται απλώς στο νέο τρόπο εργασίας). Δύο φαινόμενα κυρίως φέρνουν δυσκολίες στη λειτουργία των συλλογικών σχέσεων εργασίας στην Πολωνία. Το πρώτο είναι η ανάγκη να γίνεται χωριστή διαπραγμάτευση για κάθε ζήτημα με τρία τουλάχιστον συνδικαλιστικά κινήματα. Από αυτό πηγάζει το πρόβλημα της σειράς με την οποία πρέπει να γίνονται οι διαπραγματεύσεις.

Από εδώ ξεκινάει το «δνείρο» της κυβερνητικής πλευράς για ένα «κοινό συνδικαλιστικό τραπέζι». Το άλλο φαινόμενο είναι η τάση που παρουσιάζουν – ιδιαίτερα τον πρώτο καιρό μετά τον Αύγουστο 1980 – οι επιτροπές διαπραγματεύσεων ή οι απεργιακές επιτροπές να απαιτούν συναντήσεις στο πιο ύψηλο κυβερνητικό επίπεδο, ύποσκελίζοντας τους φυσικούς τους ομολόγους στο αντίστοιχο επίπεδο της οργάνωσης της οικονομίας. Αυτό το φαινόμενο έγινε αντιληπτό από τον κ. Φ. Μπλανσάρ, Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, που επισημάνει την ανάγκη να δημιουργηθεί ένα κατάλληλο «αντίδορο» στα συνδικάτα.⁷

Στην Πολωνία συζητιέται τώρα η χρησιμότητα μιας νέας Γενικής Συμφωνίας που από τη μία πλευρά θα έβαζε τάξη στις ασυντόνιστες διατάξεις των πολυάριθμων συμφωνιών που υπογράφηκαν ως σήμερα και θα συμπεριελάμβανε την επαναδιαπραγμάτευση των διεκδικήσεων που δεν μπόρεσαν να ικανοποιηθούν και τον καθορισμό λογικών προθεσμιών για την ύλοποίηση άλλων δεσμεύσεων και από την άλλη πλευρά θα κάλυπτε νέα ζητήματα, που ξεπερνούν το πλαίσιο των συμφωνιών που έχουν συναφθεί μέχρι τώρα και απαιτούν άμεση επίλυση. Μία τέτοια συμφωνία θα παρείχε ένα χρήσιμο πλαίσιο για μίαν εποικοδομητική συνεργασία στην κατεύθυνση της κοινωνικο-πολιτικής σταθεροποίησης της χώρας και μιας ουσιαστικής βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης.

II. Οι νομικές πλευρές της κατάστασης στο συνδικαλιστικό κίνημα της Πολωνίας μετά τον Αύγουστο 1980

Μέχρι να ψηφισθεί καινούριος νόμος για τα συνδικάτα (ίσως αυτό γίνει από τη Δίαιτα το Σεπτέμβριο), ισχύουν τα

έξης στο θέμα αυτό: 1. ένας νόμος του 1949 για τα συνδικάτα, 2. ένα διάταγμα του 1945 για τη δημιουργία συμβουλίων επιχειρήσεων σε επίπεδο καταστήματος, 3. οι διατάξεις του Κώδικα Εργασίας που ρυθμίζουν ορισμένες αρμοδιότητες των συνδικάτων στο πεδίο της σχέσης εργασίας (π.χ. τον έλεγχο από τα συνδικάτα των απολύσεων εργαζομένων από την επιχείρηση). Από πολύν καιρό είχε προβλεφθεί η αντικατάσταση των παλιών συνδικαλιστικών νόμων από νέες διατάξεις των οποίων τα σχέδια προετοιμάζονταν από τις αρχές της δεκαετίας του '70. Όμως θα ήταν λάθος να δει κανείς τις αιτίες των άτυχων του συνδικαλιστικού κινήματος στην Πολωνία πριν το 1980 στο γεγονός ότι πρόκειται για παλιούς νόμους, που παρείχαν σ' αυτό το κίνημα, ένα εύρο πεδίο δραστηριότητας που δεν ήξερε ή δεν μπορούσε να εκμεταλλευτεί.

Οι συμφωνίες που υπογράφηκαν το φθινόπωρο του 1980 αναγνώριζαν σαν ένα από τα πιο επείγοντα ζητήματα την επεξεργασία, με τη συμμετοχή των συνδικάτων που βρίσκονταν στην πορεία διαμόρφωσής τους, ενός νέου νόμου για τα συνδικάτα που θα αντανάκλασε τη νέα πλουραλιστική οργανωτική δομή τους στην Πολωνία, θα προσδιόριζε τους κανόνες λειτουργίας τους και θα ρύθμιζε ορισμένα συνδικαλιστικά δικαιώματα, π.χ. το δικαίωμα της απεργίας ως έσχατης μορφής συνδικαλιστικής δράσης στις συλλογικές διαφορές εργασίας. Πιο κάτω θα μιλήσουμε για τις προπαρασκευαστικές εργασίες αυτού του νόμου και για τις κοινωνικο-νομικές του αρχές. Όμως οι αλλαγές στο συνδικαλιστικό κίνημα μετά τον Αύγουστο 1980 πραγματοποιούνταν καταρχήν μέσα στο νομικό πλαίσιο που είχε δημιουργηθεί από την παλαιά νομοθεσία, κυρίως από το διάταγμα του 1945 που θέσπιζε τα συμβούλια επιχειρήσεων και προέβλεπε τους μηχανισμούς – που ταίριαζαν στα πρώτα χρόνια της Λαϊκής Πολωνίας – μιας μη συνδικαλιστικής αντιπροσώπευσης των εργαζομένων στους τόπους εργασίας (μηχανισμούς που αργότερα θεωρήθηκαν «νεκρό» μέρος του διατάγματος).

Με τη σύναψη των συμφωνιών του φθινοπώρου του 1980 το ζήτημα που απαιτούσε μία γρήγορη παρέμβαση του νομοθέτη ήταν ο τρόπος νομοποίησης νέων συνδικάτων. Σύμφωνα με το νόμο του 1949 (άρθρο 9), προϋπόθεση της νόμιμης ίδρυσης ενός νέου συνδικάτου ήταν η έγκριση από την ήγεσία του ενιαίου συνδικαλιστικού κινήματος, που εκδηλωνόταν με την έγγραφη του στο μητρώο που τηρούσε το Κεντρικό Συμβούλιο Συνδικάτων, αυτό θεωρούνταν ότι εξέφραζε την αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος, με την έννοια ότι αποκλείονταν η ανάμιξη της διοίκησης στις συνδικαλιστικές υποθέσεις. Στις συμφωνίες του φθινοπώρου 1980 η εργατική πλευρά δήλωσε ότι τα νέα συνδικάτα δεν θα προσχωρούσαν στην παλιά Ένωση Συνδικάτων που εκπροσωπούνταν από το Κεντρικό Συμ-

5. Βλ. απόφαση αρ. 41 του Ύπουργικού Συμβουλίου της 20 Φεβρουαρίου 1981 που ιδρύει μία Έπιτροπή του Ύπουργικού Συμβουλίου για τα συνδικάτα (Monitor Polski τ.6, κείμενο 51).

6. Βλ. απόφαση αρ. 80 του Ύπουργικού Συμβουλίου της 21 Απριλίου 1981 σχετικά με το πεδίο δράσης του ύπουργού, μέλους του ύπουργικού συμβουλίου, για τη συνεργασία με τα συνδικάτα. (Monitor Polski τ.12, κείμενο 89).

7. Έτσι στη συνέντευξη του κ. Francis Blanchard, γενικού διευθυντή του ΔΓΕ, στην εφημερίδα «Zycie Warszawy» της 31 Μαΐου 1981.

βούλιο Συνδικάτων. Ταυτόχρονα, πάνω στο κύμα της κριτικής για τις ανεπάρκειες στη δραστηριότητα των συνδικάτων στο παρελθόν, και τα κλαδικά συνδικάτα που άνηκαν στην παλιά Ένωση Συνδικάτων διαδοχικά την εγκατέλειψαν αρνούμενα να εκπροσωπούνται από το Κεντρικό Συμβούλιο Συνδικάτων. Τελικά οι δύο αυτοί συνδικαλιστικοί οργανισμοί τεμάτισαν τη δραστηριότητά τους στις 31 Δεκεμβρίου 1980.

Ένας νέος τρόπος έγγραφης των συνδικάτων αποφασίστηκε ύστερα από διαβουλεύσεις και ορίστηκε με την απόφαση του Συμβουλίου του Κράτους της 13 Σεπτεμβρίου 1980.⁸ Έξ άλλου η Δίαιτα τροποποίησε στις 8 Οκτωβρίου το αρ. 9 του νόμου του 1949 που έπρεπε να τροποποιηθεί. Τα συνδικάτα αποκτούν πλέον νομική προσωπικότητα με την έγγραφη τους από το δικαστικό όργανο που είναι για όλη την εθνική επικράτεια το Δικαστήριο του Βοϊβοδάτου της Βαρσοβίας. Από τον Οκτώβριο του 1980 αυτό το δικαστήριο τηρεί δικό του μητρώο συνδικάτων. Στο δικαστήριο αυτό κατατέθηκε επίσης το μητρώο συνδικάτων. Στο δικαστήριο αυτό κατατέθηκε επίσης το μητρώο που τηρούσε άλλοτε το Κεντρικό Συμβούλιο Συνδικάτων. Οι έγγραφές που είχαν γίνει εκεί προηγούμενα διατήρησαν την ισχύ τους και εναπόκειται στα ενδιαφερόμενα συνδικάτα να αποφασίσουν εάν θέλουν να παραμείνουν εγγεγραμμένα στο παλιό μητρώο ή να εγγραφούν στο νέο (απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου που συνήλθε με 7-μελή σύνθεση, με ημερομηνία 27 Νοεμβρίου 1980).

Στη διάρκεια του χρόνου που πέρασε από το τέλος του Αυγούστου 1980 το Δικαστήριο του Βοϊβοδάτου της Βαρσοβίας ενέγραψε 85 νεοϊδρυμένα συνδικάτα. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη απόφαση του Συμβουλίου του Κράτους της 13 Σεπτεμβρίου 1980, το Δικαστήριο αποφασίζει την έγγραφη ενός νέου συνδικάτου, αφού διαπιστώσει ότι το καταστατικό του δεν αντιβαίνει στο Σύνταγμα της ΛΔ της Πολωνίας και σε άλλες νομικές διατάξεις. Κατά της απόφασης του Δικαστηρίου του Βοϊβοδάτου μπορεί να ασκηθεί αναίρεση ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Κατά τη διαδικασία έγγραφης προκύπτει μερικές φορές για διευκρίνιση το ζήτημα εάν οι συγκεκριμένες ομάδες προσώπων που επιθυμούν να ιδρύσουν ένα συνδικάτο είναι εργαζόμενοι με την έννοια του πολωνικού εργατικού δικαίου (ο νόμος του 1949 έδινε στους εργαζόμενους το δικαίωμα του συνδικαλιζέσθαι) και εάν, συνεπώς, οι οργανώσεις που ιδρύουν μπορούν να θεωρούνται συνδικάτα και να εγγραφούν σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία. Διενέργειες δημιουργήθηκαν π.χ. στην περίπτωση δημιουργίας μίας νέας φοιτητικής οργάνωσης που τα δικαστικά όργανα δεν αναγνώριζαν ως συνδικάτο και που στη συνέχεια εγγράφηκε ως ανεξάρτητη ένωση φοιτητών σύμφωνα με την προβλεπόμενη διοικητική διαδικασία, δηλαδή από τον ύπουργό Έπιστημών, Ανωτάτων Σχολών και Τεχνολογίας. Η δεξύτερη πολιτική διαμάχη ανέκυψε ύστερα από την πίεση των ατομικών καλλιεργητών (μικροϊδιοκτητών που μερικές φορές άπασχολούν μισθωτή εργατική δύναμη) οι οποίοι ήθελαν να ιδρύσουν μίαν οργάνωση συνδικαλιστικού χαρακτήρα, συνέδεαν αυτό τους το αίτημα με την προοπτική βελτίωσης της επισιτιστικής κατάστασης της χώρας και επικαλούνταν τη Διεθνή Σύμβαση Έργασίας 141 (που δεν έχει κυρωθεί από την Πολωνία). Ύστερα από θυελλώδη γεγονότα, το Μάρτη 1981, πάρθηκε η απόφαση

να νομιμοποιηθεί αυτό το συνδικάτο: η Δίαιτα συμφώνησε να δημιουργήσει τη νομική βάση για την ίδρυση ενός συνδικάτου που δεν έχει ως μέλη εργαζομένους και κατόπιν το Δικαστήριο του Βοϊβοδάτου της Βαρσοβίας ενέγραψε στις 12 Μαΐου 1981 το Αυτοδιαχειριζόμενο Ανεξάρτητο Συνδικάτο των Ατομικών Καλλιεργητών «Άλληλεγγύη».

Με την ίδια διαδικασία εγγράφηκαν ως συνδικάτα οι αγροτικοί κύκλοι, οι οποίοι υπήρχαν ήδη ως όργανα αυτοδιοίκησης της υπαίθρου και που τους τελευταίους μήνες ενέτειναν αίσθητά τη δραστηριότητά τους.

Τό μεγαλύτερο νομικό γεγονός της χρονιάς που πέρασε ήταν η έγγραφη του Αυτοδιαχειριζόμενου Ανεξάρτητου Συνδικάτου «Άλληλεγγύη», που είναι αριθμητικά το σπουδαιότερο. Σε εκτέλεση των συμφωνιών, το Δικαστήριο του Βοϊβοδάτου της Βαρσοβίας ενέγραψε αυτό το συνδικάτο με την απόφασή του της 24 Οκτωβρίου 1980, συμπληρώνοντας το καταστατικό που του υποβλήθηκε με το κείμενο της διακήρυξης που περιλαμβάνει ή συμφωνία του Γκντάνσκ, βάσει της οποίας «το Συνδικάτο δεν έχει την πρόθεση να παίξει το ρόλο πολιτικού κόμματος, σέβεται την αρχή της κοινωνικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής που αποτελεί τη βάση του σοσιαλιστικού συστήματος, αναγνωρίζει ότι το ΠΕΕΚ αναλαμβάνει τον καθοδηγητικό ρόλο στο κράτος, δεν θέτει σε άμφισβήτηση το καθιερωμένο σύστημα συμμαχιών...». Έξ άλλου το δικαστήριο τροποποίησε το κείμενο δυό παραγράφων. Η Ίδρυτική Επιτροπή του συνδικάτου (ο Λέχ Βαλέσα και 40 άλλα μέλη) χωρίς να αμφισβητούν την ουσία αυτής της διακήρυξης, προσέφυγαν στο Ανώτατο Δικαστήριο κατά της απόφασης του Δικαστηρίου του Βοϊβοδάτου για το μέρος που αφορούσε τις προαναφερόμενες αλλαγές του καταστατικού. Στις 10 Νοεμβρίου 1980 το Ανώτατο Δικαστήριο τροποποίησε τη έκκαλουμένη απόφαση και ενέγραψε την «Άλληλεγγύη» με βάση το καταστατικό όπως το είχαν συμπληρώσει οι ίδιοι οι προσφυγόντες με την προσθήκη ενός παραρτήματος, το οποίο επικαλείται το καταστατικό και περιλαμβάνει το κείμενο των διεθνών Συμβάσεων Έργασίας 87 και 98 καθώς και το μέρος εκείνο της συμφωνίας του Γκντάνσκ που αφορούσε τα θέματα που ήταν αντικείμενο της προσθήκης που είχε κάνει το Δικαστήριο του Βοϊβοδάτου. Τελικά λοιπόν το καταστατικό της «Άλληλεγγύης» περιλαμβάνει στην πλήρη του έκδοχή τις αρχές που υιοθετήθηκαν στη συμφωνία του Γκντάνσκ και που βρίσκονται στην αφετηρία της ίδρυσης αυτού του συνδικάτου. Αυτό το καταστατικό που έχει προσωρινό χαρακτήρα θα τροποποιηθεί στο 1ο εθνικό Συνέδριο της Άλληλεγγύης το Σεπτέμβριο του 1981.

Τόσο στη διάρκεια της διαδικασίας έγγραφης, όσο και σε πολλές κατοπινές δηλώσεις της, η ηγεσία της «Άλληλεγγύης» επιβεβαιώνει τη βούλησή της να σεβαστεί τις αρχές που περιέχονται στις συμφωνίες του φθινοπώρου 1980, οι οποίες – όπως είναι γνωστό – περιλαμβάνουν επίσης συγκεκριμένες δεσμεύσεις της κυβερνητικής πλευράς. Έντούτοις οι παραβιάσεις αυτών των αρχών και δεσμεύσεων αποτελούν αντικείμενο συνεχών διαμαρτυριών και των δύο πλευρών που υπέγραψαν τις συμφωνίες, γεννούν εντάσεις και κινδύνους για την κοινωνική

τάξη. Για τό εργατικό δίκαιο αυτό πού μετράει ιδιαίτερα είναι ὁ χαρακτήρας τῆς «Ἀλληλεγγύης» ὡς συνδικάτου. Οἱ γνώμες πάνω στή φύση τοῦ συνδικάτου, τούς στόχους καί τὰ καθήκοντά του, ὅπως αὐτά διαγράφονται στίς δηλώσεις τῶν συνδικαλιστῶν τῆς «Ἀλληλεγγύης», εἶναι πολύ διαφοροποιημένες. Μέ ἄρκετά γενικό τρόπο ἀποκαλοῦν τήν ὀργάνωση «κοινωνικο-ἐπαγγελματικό κίνημα», ἐνῶ οἱ δηλώσεις τῶν ἐμπειρογνομόνων τοῦ συνδικάτου δείχνουν μίαν εὐρεία ἀντίληψη γιά τούς στόχους τους καί τίς μορφές δράσης.⁹ Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ὁ σεβασμός ἀπό τήν «Ἀλληλεγγύη» τοῦ καταστατικά προσδιορισμένου συνδικαλιστικοῦ τῆς χαρακτῆρα ἀπαιτεῖται μέ αὐστηρότητα ἀπό τίς πολιτικές καί τίς κρατικές ἀρχές τῆς χώρας. Τά προβλήματα κεφαλαιώδους σημασίας πού τίθενται μπροστά στό ΑΑΣ «Ἀλληλεγγύη» εἶναι ἡ στάση πού θά πάρει ἀπέναντι στήν ἐξουσία τοῦ κράτους, καθώς καί ὁ βαθμός καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο θά δεσμευθεῖ ὡς πρὸς τίς προσπάθειες γιά τή βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τῆς χώρας (τό πρόβλημα τῆς «συνυπευθυνότητας»). Μπορεῖ νά προβλέψει κανεῖς ὅτι οἱ ἀπαντήσεις θά διαγραφοῦν στίς τελικές ἀποφάσεις τοῦ 1ου ἔθνικοῦ Συνεδρίου τῆς «Ἀλληλεγγύης».¹⁰ Ἡ λύση αὐτῶν τῶν προβλημάτων ἐξαρτᾶται ἀπό τό πολιτικό κλίμα κατά τή διαδικασία ἐνωμάτωσης ὧν τῶν παραγόντων πού παίζουν πρωταρχικό ρόλο στήν πολιτική σκηνή τῆς Πολωνίας.

III. Οἱ κοινωνικο-νομικές προϋποθέσεις τοῦ νόμου πού ἐτοιμάζεται γιά τὰ συνδικάτα

Στίς συμφωνίες τοῦ φθινοπώρου 1980 ἀναγνωρίστηκε ὡς ἕνα ἀπό τὰ σπουδαιότερα ζητήματα ἡ γρήγορη ἐπεξεργασία, μέ τή συμμετοχή τῶν συνδικάτων, ἐνός νέου νόμου γιά τὰ συνδικάτα. Τίς ἐργασίες ἀνέλαβε μιά Ὁμάδα Ἐργασίας γιά τήν ἐπεξεργασία τοῦ νομοσχεδίου γιά τὰ συνδικάτα, πού δημιουργήθηκε στίς 23 Σεπτεμβρίου 1980 ἀπό τό Συμβούλιο τοῦ Κράτους. Στήν Ὁμάδα συμμετεῖχαν, ἐκτός ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῆς κυβέρνησης καί τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων, καί οἱ ἐκπρόσωποι τῆς «Ἀλληλεγγύης» μέ τόν πρόεδρό της Λέχ Βαλέσα, τὰ κλαδικά καί ἄλλα συνδικάτα καθώς καί οἱ ἐμπειρογνομόνες τους. Ὑστερα ἀπό δύσκολες διαπραγματεύσεις ἡ Ὁμάδα κατέληξε σέ ἕνα κοινά ἀποδεκτό σχέδιο πού ὑποβλήθηκε τό Μάιο 1981 στό Συμβούλιο τοῦ Κράτους καί τόν Ἰούνιο, μετά ἀπό ὀρισμένες τροποποιήσεις, στή Δίαιτα. Μετά τήν περάτωση τῆς συνεχιζόμενης κοινοβουλευτικῆς ἐπεξεργασίας, τό νομοσχέδιο ἴσως υἱοθετηθεῖ σύντομα.

Τό σχέδιο συντάχθηκε μέσα σέ ἔντονες ἀντιπαραθέσεις πάνω σέ πολλά ζητήματα πού ἐξέφρασαν διαφορετικές ἀντιλήψεις γιά τή λύση τοῦ προβλήματος. Ὁ συμβιβασμός τῶν ἄμεσων καί τῶν μακροπρόθεσμων στόχων αὐτοῦ τοῦ νομοθετικοῦ ἐγχειρήματος ἦταν ἐξαιρετικά δύσκολος, πολύ περισσότερο πού οἱ ἐργασίες ἐξελισσονται σέ μιά περίοδο μόνιμων ἐντάσεων καί κοινωνικῶν συγκρούσεων. Ὅπως δήλωσε ὁ πρόεδρος τῆς Ὁμάδας, ὁ καθηγητής Συλδέστερ Ζαδάντζκι, βάση τοῦ σχεδίου εἶναι: «τό Σύνταγμα τῆς ΛΔ τῆς Πολωνίας, ιδιαίτερα οἱ κατευθυντήριες ἀρχές τοῦ πολιτικοῦ καί κοινωνικο-οἰκονομικοῦ συστήματος πού περιέχει, ἡ διεθνὴς σύμβαση τοῦ ΟΗΕ γιά τὰ οἰκονομικά, κοινωνικά καί πολιτιστικά δικαιώματα,¹¹ οἱ

συμβάσεις τῆς ΔΟΕ, ιδιαίτερα οἱ συμβάσεις 87 καί 98¹² καθώς καί οἱ συμφωνίες τοῦ Γκντάνσκ, τοῦ Στσετοίν καί τοῦ Για-στρζεμπιέ. Τό Διεθνὲς Γραφεῖο Ἐργασίας ἔδωσε θετική γνώμη γιά τό σχέδιο. Τό σχέδιο διατυπώνει τή θέση ὅτι, ὅπως ὁ ὅλο τόν ὑπόλοιπο κόσμο, ἔτσι καί στό σοσιαλιστικό κράτος πρέπει νά δοθεῖ προτεραιότητα στήν προστατευτική λειτουργία τῶν συνδικάτων, ἐγκαταλείποντας τήν τάση ἐπικέντρωσης στά παραγωγικά καθήκοντα πού βαρύνει στήν προηγούμενη περίοδο. «Ἡ ἐμπειρία δείχνει ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτῆρα τοῦ κράτους, ἡ γέννηση τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους, δέν σημαίνει τήν ὀριστική ἐξαφάνιση τοῦ κινδύνου γραφειοκρατικῶν καί τεχνοκρατικῶν παραμορφώσεων, παραγνώρισης τῶν τρεχόντων συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων, καί σφαλαμάτων πού ὀδηγοῦν σέ σοβαρές κοινωνικές συγκρούσεις».¹³ Τά συνδικάτα πρέπει παρ' ὅλα αὐτά νά διαφυλάσσουν ὄχι μόνο τὰ ἄμεσα ἀλλὰ καί τὰ μακροπρόθεσμα συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων: αὐτὴ ἡ τελευταία ἀποστολὴ ἀπαιτεῖ δραστηριότητα γιά τήν αὐξησὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί γιά τή δίκαιη κατανομή του, μέσω τῆς συμμετοχῆς στή διαχείριση τῆς οἰκονομίας, μεταξύ ἄλλων μέ τήν ὑποστήριξη τῆς ἐργατικῆς αὐτοδιαχείρισης. Ἀπὸ αὐτὴν τήν ἀποψη τό σχέδιο ἀντιστοιχεῖ στήν ιδέα πού διατυπώθηκε ἀπὸ τό 9ο ἑκτακτὸ Συνέδριο τοῦ ΠΕΕΚ, σύμφωνα μέ τὴν ὁποία «ἡ κατευθυντήρια ἀρχὴ τῆς συνδικαλιστικῆς δραστηριότητος πρέπει νά εἶναι ἡ ἀδιαιρέτη ἐκπροσώπηση τῶν πλατιά νοουμένων συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων καί τῶν ἀναγκῶν ἀνάπτυξης τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας». Στὴ σημερινὴ φάση καί ἐφόσον τό σχέδιο δέν ἔχει ἀκόμα υἱοθετηθεῖ, εἶναι δύσκολο νά σχολιασθεῖ σέ βάθος τό μοντέλο τῶν συνδικάτων πού διαμορφώνεται στὴ σοσιαλιστικὴ Πολωνία.

9. Βλ. πρακτικά συζητήσεων τῆς Ἐθνικῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς «Ἀλληλεγγύης» τῆς 24-26 Ἰουλίου 1981, πού δημοσιεύθηκαν στό περιοδικό «Ἀλληλεγγύη» τ. 19/1981. Συναπτοῦμε ἐκεῖ πολλοὺς τύπους σχετικὰ μέ τὸν χαρακτῆρα τοῦ συνδικάτου αὐτοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὀρισμένους πολιτικούς ὁρισμούς, πού πάντως θά πρέπει νά ἀποδοθοῦν στὰ ἄτομα πού τοὺς διατύπωσαν. Γιά τό ἐργατικό δίκαιο εἶναι σημαντικὴ ἡ διατύπωση σύμφωνα μέ τὴν ὁποία «εἴμαστε ἕνα συνδικάτο ἐντελῶς ἰδιαίτερου τύπου...». Τό συνδικάτο ἀσχολεῖται μέ τὴν πολιτική, ἀλλὰ «δέν πρόκειται γιά τὴν πολιτικὴ μέ τὴν ἔννοια τῆς πάλης γιά τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ γιά ὅλα τὰ πολιτικά καί κοινωνικά ζητήματα πού συνδέονται μέ τὴν ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων τοῦ πληθυσμοῦ». Στίς προγραμματικές θέσεις πού δημοσιεύθηκαν τό Μάρτιο τοῦ 1981 γιά συζήτηση «Οἱ κατευθύνσεις τῆς δράσης τοῦ ΑΑΣ «Ἀλληλεγγύη» στήν τωρινὴ κατάσταση τῆς χώρας», ἡ προοπτικὴ τοῦ συνδικάτου καί τὰ καθήκοντα πού ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτὴν ὁρίζονται ὡς ἑξῆς: «Εἴτε ἡ «Ἀλληλεγγύη» θὰ μεταβάλλει τὸ κοινωνικὸ τῆς περιβάλλον, εἴτε τὸ σύστημα πού ἴσχυε ὡς τώρα θὰ τῆς ἐπιβάλλει τοὺς κανόνες καί τοὺς στόχους του, θὰ παραλῦσει τίς προσπάθειές μας καί τελικὰ θὰ μᾶς καταπιεῖ...».

10. Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ πρῶτος γύρος τῶν συζητήσεων τοῦ 1ου ἔθνικοῦ Συνεδρίου τοῦ ΑΑΣ «Ἀλληλεγγύη» ἔγινε στίς 4-8 Σεπτεμβρίου 1981, ὁ δεύτερος γύρος ἔχει ὀρισθεῖ γιά τίς 26-29 Σεπτεμβρίου 1981. (Σ.τ.Μ. τελικὰ ἔληξε στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου).

11. Κυρώθηκε ἀπὸ τὴν Πολωνία τό 1977.

12. Οἱ δύο αὐτὲς συμβάσεις τῆς ΔΟΕ κυρώθηκαν ἀπὸ τὴν Πολωνία τό 1956.

13. Παρέμβαση τοῦ βουλευτῆ S. Zawadzki στὴ Δίαιτα στίς 12 Ἰουνίου 1981, ὡς εἰσηγητὴ τοῦ νομοσχεδίου γιά τὰ συνδικάτα, «Trybuna Ludu» 13-14 Ἰουνίου 1981.

Μπορεί μόνο να δηλωθεί ότι θα είναι ένα ιδιαίτερο μοντέλο, πού θα αρμόζει στις πολωνικές συνθήκες, και ότι δεν θα αποτελεί μιάν άπλή «άντικατάσταση του μοντέλου του ιμάντα μεταβίβασης – προσανατολισμού στην παραγωγή με ένα μοντέλο κατανάλωσης και διεκδικήσεων».¹⁴

Σέ άρμονία μέ τίς συμφωνίες και μέ τήν πραγματική κατάσταση στό συνδικαλιστικό κίνημα, τό σχέδιο λαμβάνει υπόψη τόν πλουραλισμό αὐτοῦ τοῦ κινήματος, χωρίς ὥστόσο νά θεσπίζει τήν πλουραλιστική δομή· θεωρεῖ ὅτι αὐτό τό πρόβλημα ἀνήκει στή σφαῖρα τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταίριζεσθαι καί τῆς ἴδρυσης συνδικάτων καθώς καί τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς αὐτοδιαχείρισης τῶν συνδικάτων. Ταυτόχρονα πολλές διατάξεις καί τό γενικό πνεῦμα τοῦ νομοσχεδίου εὐνοοῦν διάφορες πρωτοβουλίες καί μορφές συνεργασίας τῶν κύριων συνδικαλιστικῶν ρευμάτων σέ ἔθνική κλίμακα καί τῶν συνδικαλιστικῶν ὁργανώσεων στούς χώρους δουλειᾶς (καταστήματα).

“Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὑποκείμενα τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταίριζεσθαι καί τῆς ἴδρυσης συνδικάτων, ὁρίζονται μέ μεγάλη εὐρύτητα. Τό νομοσχέδιο δίνει αὐτό τό δικαίωμα: 1. σέ ὅλους τοῦς ἐργαζομένους, δηλαδή στά πρόσωπα πού προσφέρουν ἐργασία στά πλαίσια μίας σχέσης ἐργασίας, ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ βάση αὐτῆς τῆς σχέσης καί ἡ θέση ἀπασχόλησης· 2. στούς ἀγρότες πού διαχειρίζονται τήν ἀτομική τους ἐκμετάλλευση (σέ ἐκεῖνους ἐπίσης πού ἀπασχολοῦν ἐποχιακά μισθωτή ἐργατική δύναμη) καθώς καί στούς συγγενεῖς τους πού δουλεύουν μαζί τους σ’ αὐτές τίς ἐκμεταλλεύσεις· 3. τέλος, στά ἄλλα πρόσωπα πού κερδίζουν τὰ μέσα διαβίωσής τους ἀπό τήν προσωπική τους ἐργασία (διοτέχνες, ὁδηγοί ταξί, κλπ.) ἀλλά δέν ἀπασχολοῦν μόνιμα ἐργατική δύναμη. Παραμένουν ἐκκρεμίες διχογνωμίες πάνω στούς προτεινόμενους περιορισμούς αὐτῶν τῶν δικαιωμάτων γιά τοῦς ἐργαζομένους στόν τομέα τῆς ἐθνικῆς ἀμυνας καί στίς ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν καθώς καί στούς ὑπαλλήλους πού διορίζονται στήν κρατική διοίκηση.

Οἱ συνδικαλιστικές ἀρμοδιότητες στό σοσιαλιστικό κράτος πού στηρίζεται στή σοσιαλιστική καί σχεδιοποιημένη οἰκονομία πρέπει προφανῶς νά διευρυνθοῦν. Ἐξ ἄλλου ἡ νομοθεσία πού ἰσχύει ἀκόμα προβλέπει πολύ εὐρείες ἀρμοδιότητες· τό πρόβλημα ἦταν ἡ μὴ ἱκανοποιητική πρακτική μέχρι τόν Αὐγουστο 1980. Τό σχέδιο κατοχυρώνει τό δικαίωμα τῶν συνδικάτων νά παίρνουν πρωτοβουλίες γιά νά προκυλέσουν τή λήψη αποφάσεων ἢ τήν ἔκδοση νομικῶν πράξεων, νά συμμετέχουν στίς ἐργασίες γιά τήν σύνταξη αὐτῶν τῶν πράξεων ἢ αποφάσεων, ἢ, ἂν τό θεωροῦν χρησιμότερο, νά γνωμοδοτοῦν πάνω στίς αποφάσεις ἢ τὰ σχέδια νομικῶν πράξεων πού συντάσσονται ἀπό τίς κρατικές ἀρχές πάνω στά ἑξῆς ζητήματα: 1. τὰ σχέδια κοινωνικο-οικονομικῶν προγραμμάτων, 2. τὰ δικαιώματα καί τὰ καθήκοντα τῶν ἐργαζομένων πού ἀπορρέουν ἀπό τή σχέση ἐργασίας ἢ συνδέονται μέ αὐτήν, 3. τήν ἀμοιβή καί τίς ἄλλες παροχές γιά τοῦς ἐργαζομένους καί τὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς τους, 4. τίς κοινωνικές ἀσφαλίσεις καί τὰ κοινωνικά θέματα, 5. τήν ὑγιεινή καί τήν ἀσφάλεια τῆς ἐργασίας, τήν προστασία τῆς ὑγείας καί τήν ἀνάπαυση, 6. τήν ἱκανοποίηση τῶν στεγαστικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐργαζομένων, 7. τίς τιμές, τό κόστος ζωῆς καί τόν ἐφοδιασμό τῆς ἀγορᾶς, 8. τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος, 9. τήν ἐκπαίδευση καί τόν πολιτισμό. Τά συνδικάτα μποροῦν νά



ἀσκήσουν τίς ἀρμοδιότητές τους σέ ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς ἱεραρχίας τῆς δημόσιας διοίκησης καί τῆς οἰκονομίας.

Ἐνα ζήτημα πού προκαλεῖ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἀλλά καί ἀνησυχία εἶναι τό πῶς θά ἐξελιχθεῖ μακροπρόθεσμα μέσα σέ μιά ἐπιχείρηση ἢ συνεργασία δύο ἢ περισσότερων συνδικάτων. Σύμφωνα μέ τίς κοινά ἀποδεκτές ἀρχές τοῦ νομοσχεδίου ἀλλά καί τή μέχρι τώρα πρακτική, σέ ἕνα κατάστημα ἐπιχείρησης ὅπου λειτουργοῦν πολλές συνδικαλιστικές ὁργανώσεις, ἡ καθέμία ἀσκεῖ τίς προστατευτικές τῆς λειτουργίες ἀπέναντι στά μέλη τῆς. Αὐτές οἱ λειτουργίες ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τοῦς ἐργαζομένους γιατί συνίστανται, ὅπως πάντα στή ΛΔ τῆς Πολωνίας, στήν προστασία ἀπό τήν ἀπόλυση, στήν ἀσκησι κάποιων ἐπιρροῆς στίς προαγωγές, στίς ἀποζημιώσεις καί ἀκόμα στίς ποινές τοῦ ἐργαζομένου κ.λπ. “Ὅταν διαπραγματευόταν τό νομοσχέδιο, τό συνδικάτο «Ἀλληλεγγύη» δέν θεωροῦσε δεδομένα, ὅπως τὰ ἄλλα συνδικάτα, τή γενική πρακτική συνεννόησης τῶν συνδικάτων πού λειτουργοῦν στήν ἐπιχείρηση μέ προοπτική τῆς σύστασης μίας κοινῆς συνδικαλιστικῆς ἀντιπροσωπείας γιά τήν ἀσκήσι τῶν συνδικαλιστικῶν λειτουργιῶν, χωρίς ὅμως νά τήν ἀποκλείει ἐντελῶς. Προβλέπεται ὅτι ἕνας ἐργάτης πού δέν ἀνήκει σέ κανένα συνδικάτο μπορεῖ νά ὑποδείξει ποιό θά ἤθελε νά τόν ὑπερασπιστεῖ σέ μιά συγκεκριμένη ὑπόθεση, ἀλλά τό συνδικάτο πού ὑποδείχθηκε μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ νά προστατεύσει τόν ἐργαζόμενο πού δέν εἶναι μέλος του.

Τό νομοσχέδιο ἀναγνωρίζει τίς συλλογικές διαπραγματεύσεις ὡς θεμελιώδη μορφή συνδικαλιστικῆς δραστηριότητας. Οἱ διαπραγματεύσεις μποροῦν νά ἀφοροῦν σέ τρέχοντα ζητήματα ἀλλά καί στά διάφορα «κοινωνικά συμβόλαια», στίς συλλογικές συμβάσεις καί στή ρύθμιση συλλογικῶν διαφορῶν ἐργα-

14. S. Zawadzki, στό ἴδιο.

σίας. Ἀνήκει στίς προθέσεις τοῦ σχεδίου νά μὴν προβλέπει αὐστηρές διαδικασίες γιά τίς διαπραγματεύσεις πού ἀφοροῦν στά κοινωνικά συμβόλαια· ἡ εὐελιξία τῶν διαπραγματεύσεων θεωρεῖται προϋπόθεση γιά τήν ἐπιτυχία τους. Ὅσο γιά τό σύστημα τῶν συλλογικῶν συμβάσεων, καθώς πρόκειται γιά ἕνα πρόβλημα πού ἐμπεριέχεται στά πλαίσια τοῦ Κώδικα Ἑργασίας, θά ἀποσαφηνισθεῖ στίς ἐργασίες πού ἀρχίζουν γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Κώδικα καί τή γενική μεταρρύθμιση τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου. Αὐτές οἱ ἀλλαγές θά ἔχουν ὡς κατεύθυνση, σέ συμφωνία μέ τίς ἀνάγκες τῆς οἰκονομικῆς μεταρρύθμισης, μίαν ἀποκέντρωση τῶν συλλογικῶν συμβάσεων, οἱ ὁποῖες ὡς σήμερα συνομολογοῦνταν στό ἐπίπεδο ὁλόκληρων κλάδων, καθώς καί μιά γενική ἀναβάθμιση τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν τῶν συμβάσεων ὡς πηγῶν τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου.

Σύμφωνα μέ τό σχέδιο, σέ περίπτωση «συλλογικῆς διαφορᾶς ἐργασίας» (νέα ἔννοια, ἀγνωστή στήν πολωνική νομοθεσία πού ἰσχύει μέχρι τώρα), τόσο τά συνδικάτα ὅσο καί ἡ διοίκηση ὑποχρεώνονται νά ἀρχίσουν χωρίς καθυστέρηση τίς διαπραγματεύσεις, μέ σκοπό τή ρύθμισή της. Ἐάν ἡ διαφορά δέν ρυθμισθεῖ μέ τίς ἄμεσες διαπραγματεύσεις, μπαίνει μπροστά ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς καί προβλέπεται ἐπίσης ἡ κοινωνική διαιτησία πού θά συνδεθεῖ θεσμικά μέ τό δικαστικό σύστημα (τά περιφερειακά δικαστήρια ἐργασίας καί κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καί τό Ἀνώτατο Δικαστήριο).

Τό σχέδιο ἀναγνωρίζει ὡς ἔσχατο μέσο ρύθμισης μιᾶς συλλογικῆς διαφορᾶς πού δέν ἐπιλύθηκε μέ ἄλλο δρόμο, τό δικαίωμα τῶν συνδικάτων νά κηρύσσουν ἀπεργία σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ νόμου γιά τό θέμα αὐτό. Ὁ ὁρισμός τῆς ἀπεργίας («ἀπεργία εἶναι τό γεγονός τῆς ἀποχῆς ἀπό τήν παροχή ἐργασίας μέ σκοπό τήν προστασία τῶν συλλογικῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων καθώς καί τῶν συνδικαλιστικῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν») ἀποκλείει τίς ἀπεργίες πολιτικοῦ χαρακτήρα, ἀκολουθώντας τίς διεθνείς τάσεις. Πρίν κηρύξει μίαν ἀπεργία τό συνδικαλιστικό ὄργανο πρέπει νά λάβει ὑπόψη τήν ἀναλογία μεταξύ διεκδικήσεων καί ἀπωλειῶν πού θά προκύψουν ἀπό τήν ἀπεργία, συνεπῶς νά καθοδηγηθεῖ ἐπίσης ἀπό τό κοινωνικό συμφέρον.

Τό σχέδιο προβλέπει, μέ τή μορφή ἐναλλακτικῶν δυνατοτήτων πού ἀφήνονται στήν ἐπιλογή τῆς Δίαιτας, τοῦ ὁρους καί τίς διαδικασίες πού θά τηροῦνται γιά τήν κήρυξη τῆς ἀπεργίας. Οἱ κανόνες σχετικά μέ τήν ἀναπλήρωση τῶν ἀποδοχῶν πού χάνονται κατά τή διάρκεια τῆς νόμιμης ἀπεργίας παρουσιάζονται ἐπίσης μέ ἐναλλακτικές μορφές.

Ὁ νόμος θά σέβεται αὐστηρά τήν ἐλευθερία συμμετοχῆς στήν ἀπεργία. Κανείς δέν θά μπορεῖ νά ἐξαναγκαστεῖ στήν ἀπεργία οὔτε στό νά ἀρνηθεῖ τή συμμετοχή του. Ἡ συμμετοχή σέ μιά ἀπεργία πού ὁργανώθηκε σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ νόμου, δέ θά θεωρεῖται παραβίαση τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἐργαζομένου.

Τό σχέδιο, λαμβάνοντας ὑπόψη τίς ἀνάγκες τῆς ἐθνικῆς ἁμυνας, τοῦ ἐφοδιασμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ μέ τά ἀπαραίτητα μέσα διαβίωσης, τῆς λειτουργίας τοῦ κρατικοῦ καί οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ, τῶν μεταφορῶν καί τηλεπικοινωνιῶν, προβλέπει ὅτι ὁρισμένες κατηγορίες ἐργαζομένων δέν θά μποροῦν νά ἀπεργοῦν. Συζητιέται ἀκόμα ποιές κατηγορίες θά ἀφορᾶ αὐτός ὁ περιορισμός.

Προβλέπεται ἐπίσης ἡ δυνατότητα ἀναστολῆς τοῦ δικαιώματος ἀπεργίας ἀπό τό Κοινοβούλιο σέ ἔκτακτες καταστάσεις. Θά ἐναπόκειται στό Κοινοβούλιο νά ἀποφασίσει ἂν μιά τέτοια ἀναστολή θά πρέπει νά εἶναι περιορισμένη π.χ. γιά δύο μῆνες, ἢ ἂν ἡ διάρκειά της θά πρέπει νά ἀφήνεται στή βούληση τοῦ Κοινοβουλίου πού χρησιμοποιοῦ αὐτό τό μέσο, ἀνάλογα μέ τήν ἀνάγκη πού διαπιστώνει.

Δεδομένου ὅτι οἱ κοινοβουλευτικές ἐργασίες πάνω στό νομοσχέδιο συνεχίζονται καί ἐνδέχεται νά γίνουν τροποποιήσεις, θά ἦταν ἄκαιρο νά δοθοῦν περισσότερες λεπτομέρειες. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδή, ὅπως ἀνάφερα, διάφορα ὄργανα ἔχουν προσθέσει διάφορες τροποπολογίες στό σχέδιο πού εἶχε συμφωνηθεῖ ἀπό τήν Ὁμάδα, ἡ συνδικαλιστική πλευρά δέν αἰσθάνεται πλήρως δεσμευμένη ἀπό τή συμφωνία πού εἶχε δηλώσει σχετικᾶ μέ τό σχέδιο μέσα στήν Ὁμάδα. Σ' αὐτές τίς συνθήκες εἶναι γενικά δύσκολο νά προβλέψει κανεῖς τίς μελλοντικές ἐξελιξεις σ' αὐτό τό ζήτημα. Ἀκόμα καί ἂν τό σχέδιο γίνε νόμος, πολλές προτάσεις ἔχουν κατατεθεῖ ἐναλλακτικά καί δέν εἶναι δυνατό νά προβλεφθεῖ ἡ θέση τοῦ Κοινοβουλίου σ' αὐτά τά σημεία, οὔτε στίς ἄλλες τροποποιήσεις (προσθετικές ἢ περιοριστικές) τοῦ σχεδίου, πού οἱ διάφορες κοινωνικές δυνάμεις πού δροῦν σ' αὐτή τή χώρα προσπαθοῦν νά κάνουν δεκτές στή Δίαιτα.

Ἡ θεωρία τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου καί οἱ κοινωνικές ἐπιστήμες συνολικά ἔχουν μπροστά τους ἕνα τεράστιο ἔργο πού συνδέεται μέ τήν ἀνάδειξη τῶν κοινωνικῶν καί νομικῶν θεμελιῶν τῆς λειτουργίας τῶν συλλογικῶν σχέσεων ἐργασίας¹⁵ πού θά σκιαγραφοῦνται στούς νόμους γιά τά συνδικάτα, γιά τήν ἐπιχείρηση καί γιά τήν αὐτοδιαχείριση τοῦ προσωπικοῦ. Ἀντιμετωπίζεται ἐπίσης ἡ ἐπείγουσα ἀνανέωση τοῦ Κώδικα Ἑργασίας καθώς καί, σέ μιά προοπτική ὅχι μολύ μακρινή, μιά γενική μεταρρύθμιση τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου.¹⁶ Ἡ γνώση, στό πεδίο τοῦ συγκριτικοῦ δικαίου, τῆς νομοθεσίας καί τῆς πρακτικῆς τῶν ἄλλων χωρῶν ἔχει μεγάλη σημασία γιά τίς λύσεις πού θά υἱοθετήσουμε στίς πολωνικές συνθήκες. Προσπαθοῦμε νά ἀντλήσουμε ἀπό αὐτές τίς γνώσεις καί νά τίς ἀξιοποιήσουμε χρησιμοποιώντας τούς κατάλληλους μεθοδολογικούς κανόνες.

(Μετάφραση ἀπό τά Γαλλικά: Ἑ. Παπαδάκη)

15. Βλ. ἀνάμεσα στίς πιό πρόσφατες ἀπάνσεις γιά τό θέμα αὐτό στή θεωρία τῶν πολωνικῶν ἐργατικῶν δικαίων: W. Szubert, Τά κοινωνικο-νομικά προβλήματα τῶν συνδικάτων, «Panswo i Prawo», τ.9/1980, T. Zielinski, Ἡ ἰδέα τοῦ συλλογικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου στή σοσιαλιστική ἔννομη τάξη, «Panswo i Prawo» τ. 10/1980, M. Matey, Ἡ προβληματική τῶν συλλογικῶν σχέσεων ἐργασίας στό ἐργατικό δίκαιο τῆς ΛΔ Πολωνίας, κείμενο γιά τή Διάσκεψη τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Κράτους καί τοῦ Δικαίου «Οἱ συνέπειες τῶν συμφωνιῶν τοῦ Γκντάνσκ, τοῦ Στσετσίν καί τοῦ Γιαστορζεμπιέ γιά τό ἐργατικό δίκαιο», πρακτικά στό «Panswo i Prawo», τ.2/1981, J. Jonezyk, Οἱ συλλογικές σχέσεις ἐργασίας καί ἡ νομική τους ρύθμιση, κείμενο γιά τή σύνοδο τῆς Ἐπιτροπῆς Νομικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Πολωνικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, Μάρτιος 1981.

16. Στίς 4 Σεπτεμβρίου 1981 συστάθηκε ἀπό τόν Πρωθυπουργό μιά Ἐπιτροπή γιά τή μεταρρύθμιση τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου, στήν ὁποία προεδρεῖ ὁ Ὑπουργός Ἑργασίας, καθ. A. Rajkiewicz.